

2^e Tussenverslag Programma Speelnatuur verenigen maart 2012 - maart 2013

In dit verslag willen we antwoord geven op de vraag welke activiteiten in deze periode hebben plaatsgevonden en hoe die activiteiten bijdragen aan de doelstelling van het programma ‘Speelnatuur verenigen (2011-2014): *mensen/organisaties samen brengen in praktijknetwerken met als doelen kennisvermeerdering en onderlinge uitwisseling, met name middels cursussen en excursies.* Het gaat daarbij om alle mensen die zich, op regionaal c.q. landelijk niveau, in willen zetten voor speelnatuur. Het uiteindelijke doel is uiteraard *het verhogen van de kwantiteit en kwaliteit van speelnatuur.*

In de tweede fase van het programma ‘Speelnatuur verenigen’ heeft Stichting Oase in samenwerking met Erna van der Wiel, Staatsbosbeheer op drie schaalniveaus gewerkt om dit doel dichterbij te brengen: **regionaal/lokaal, landelijk en internationaal.**

Regionale/lokale netwerken Speelnatuur

Doel:

Door het opstarten en ondersteunen van regionale netwerkgroepen kennis en ervaring rond speelnatuur ontwikkelen en verspreiden. Deze regionale netwerken zijn samenwerkingsverbanden tussen de werkvelden: groenbeheer, onderwijs en kinderopvang en lokaal sociaal beleid zoals welzijn en speelruimte.

Aanpak:

Onze aanpak is om aan te sluiten bij de lokaal aanwezige energie: daar waar een lokale speelnatuurconsulent het initiatief oppakt om tot de start van een regionaal speelnatuur netwerk te komen bieden wij begeleiding. Door op verschillende plaatsen hiermee te experimenteren willen we een stappenplan ontwikkelen waarbij we zoeken naar een globale aanpak met ruimte voor lokaal maatwerk.

We zijn in 2011 begonnen met een inventarisatie-onderzoek. Hier werk(t)en we uiteraard samen met de in de regio actieve Springzaadleden, de zg. ontdekkingsreizigers. Tijdens deze ronde zijn zoveel mogelijk speelnatuurplekken bezocht en leerden wij en de andere ontdekkingsreizigers de lokaal of regionaal actieve mensen (nog) beter kennen. **Belangrijk om te weten waar de 'energie zit', en of mensen echt iets willen.** Top down blijkt het veel lastiger om voldoende draagvlak en medewerking te krijgen! Dit bleek ook heel duidelijk bij het onderzoek naar 6 pilots die in het kader van het project 'Modder aan je broek' (projectleiding Landschapsbeheer Nederland) zijn uitgevoerd en dat o.m. geleid heeft tot de gelijknamige [publicatie](#). Om een goed beeld te krijgen van wat je kunt verwachten van zo'n praktijknetwerk hebben we ons ook laten inspireren door de ervaringen van andere praktijknetwerken (soms ook Communities of Practice genoemd), die hun nut in de praktijk al hebben bewezen.

Regionale praktijknetwerkgroep: alle mensen die in een regio actief betrokken zijn (in welke vorm/stadium dan ook) bij speelnatuur en die behoefte hebben aan uitwisseling en bijscholing. Door elkaar en elkaars kwaliteiten te kennen is het bovendien gemakkelijker samenwerkingspartners te vinden.

Spil in het web zijn/worden in iedere regio de **speelnatuurconsulenten**.

Wat is er het afgelopen jaar concreet gebeurd?

In deze 2^e fase van het programma (maart 2012 - maart 2013) zijn ca. 12 lokale en regionale consulenten/praktijknetwerken opgestart, zo goed mogelijk verspreid over Nederland. Sommige regio's zijn al bijna een jaar bezig (bijvoorbeeld Zuid-Limburg en Noord-Veluwe); in andere regio's is inmiddels ook al veel gebeurd (bijvoorbeeld Deventer en Amersfoort); maar voor de meeste andere regio's geldt dat ze in de startblokken staan of net de eerste passen gezet hebben. We kunnen daarbij natuurlijk heel goed gebruik maken van de ervaringen van de pioniers. De omschrijving van het speelnatuurconsulentschap (zie bijlage of link hierboven) is door hun ervaringen het afgelopen jaar steeds duidelijker geworden.

De voorlopers zijn medeverantwoordelijk voor de communicatie zoals de invulling van de regionale pagina's op de website. Daarbij zoeken we evenwicht in landelijke herkenbaarheid en lokale inkleuring.

In 2012 hebben we lokale praktijknetwerken begeleid waarbij de start en aanpak verschillend kan zijn. Hieronder zijn 2 voorbeelden beschreven die bouwstenen vormen voor de ontwikkeling van het stappenplan.

Voorbeeld: ‘De ontdekkingsreiziger’

In deze regio wordt samengewerkt door de gemeenten Harderwijk, Elburg, Ermelo, Nunspeet, Putten en Oldebroek. In de regio (Harderwijk) woont en werkt Marjan Deurloo, actief lid van Springzaad. Zij meldde zich in eerste instantie aan als ‘ontdekkingsreiziger’. Omdat ze vermoedde dat in haar eigen regio niets gebeurde wilde ze graag in Flevoland speelnatuur inventariseren. Al gauw ontdekte ze dat er ook in haar eigen regio interessante projecten van de grond kwamen. Ze inventariseerde ook die en kwam daarbij in contact met mensen / organisaties die betrokken zijn bij speelnatuur. Heel actieve betrokkenheid trof ze in de gemeente Ermelo, waar zowel vanuit het speelruimtebeleid als op verschillende scholen speelnatuur ontwikkeld was. Ook de NME (in Ermelo en in Harderwijk) voelde zich betrokken bij het thema. Ze vormde een **kerngroep**, bestaande uit deze bijzonder actieve mensen en het landelijk secretariaat van Springzaad. Vanuit de NME werd aangegeven dat er behoefte was aan een visiestuk over speelnatuur. Marjan Deurloo schreef dat; wij ondersteunden haar hierbij (per mail, maar ook tijdens 2 ontmoetingen, op Texel en in Amsterdam). Zij maakte een groslijst van organisaties die belang (kunnen) hebben bij speelnatuur. In oktober 2012 organiseerde ze een startbijeenkomst waar ze al deze mensen/organisaties voor uitnodigde. Deze bijeenkomst vond plaats in de Valentijnschool in Harderwijk, waar, mede door Marjan’s inzet, een zeer geslaagd groen schoolplein is ontstaan. Uiteraard hebben we tijdens deze bijeenkomst dit schoolplein uitgebreid bekeken. Maar daarnaast waren er ook voordrachten van Kees Both (groene pedagoog die in Harderwijk lesgegeven heeft) en Springzaad, om de link met het landelijke verhaal te leggen. Veel aandacht natuurlijk ook voor wat iedereen zelf al had gedaan, op school, kinderopvang of gemeente om de natuur dichterbij de kinderen te brengen. Dat bleek zo indrukwekkend dat we ter plekke besloten dat het goed zou zijn als er een netwerkboekje zou komen. Daar wordt nu aan gewerkt. Verder hebben we haar ondersteund bij het maken van een werkplan voor 2013/14. Dat is voorgelegd aan de kerngroep, die enkele keren per jaar bij elkaar wil blijven komen, om het netwerk vorm te geven en de speelnatuurconsulent te ondersteunen. Bij de bijeenkomst van maart 2013 is een studiemiddag/excursie gepland in de gemeente Ermelo (financieel en inhoudelijk ondersteund door de gemeente). Deze impuls is bedoeld om het netwerk te versterken, en ondermeer door aandacht in de regionale pers, de groep uit te breiden.

Foto's gemaakt tijdens de startbijeenkomst in Harderwijk (regio Noord-Veluwe)

Onze betrokkenheid vanuit ‘Speelnatuur verenigen’ bestond uit: coachen (gesprekken, meelesen); actief deelnemen aan de kerngroepbijeenkomsten; ondersteuning met materiaal, financiële bijdrage; presentatie tijdens de startbijeenkomst, hulp bij het organiseren van de studiemiddag/excursie.

Voorbeeld: 'De Tuinmakelaar'

In **Amersfoort** hebben we ingehaakt bij een project 'Tuinmakelaar'. Bij dit project (projectleiding CNME Amersfoort-Schothorst) was het de bedoeling te komen tot een praktijknetwerk waar alle openbare tuinen/groene buitenruimten bij betrokken zouden worden. Tijdens een Springzaadexcursie in Rotterdam bleek dat deze 'tuinmakelaars' graag een specifieke cursus wilden opzetten voor het basisonderwijs en de kinderopvang. We hebben deze cursus samen met hen ontwikkeld. De cursus bestond uit een busexcursie naar groene scholen in Noord-Brabant, 3 dagen met presentaties en workshops (steeds op een passende locatie). Beide vormen bouwstenen in het traject naar concrete uitvoering. Bij deze cursus betrokken we ook andere deskundigen uit het Springzaadnetwerk (pedagoge, ontwerpster, iemand met ervaring met kinderparticipatie). Deze zeer geslaagde cursus heeft niet alleen geleid tot concrete vergroening van speelplaatsen, maar ook tot een lokaal netwerk. Het project "De Grenzenloze tuin" is inmiddels afgelopen, maar o.a. door verder te werken als speelnatuurconsulent kan het resultaat geconsolideerd worden.

Foto's gemaakt tijdens de 4 daagse cursus in Amersfoort

Hier bestond onze betrokkenheid dus uit het ontwikkelen en begeleiden van een cursus en excursie. Logischerwijze volgen nu gesprekken met de Amersfoortse vm. Makelaars en het CNME richting speelnatuurconsulentschap / regionaal praktijknetwerk.

We zien dat in elke regio de uitgangssituatie anders is (vgl. bovenstaande voorbeelden) en dat het waardevol is in te spelen op de kansen die zich voordoen. Dit vereist natuurlijk wel de nodige alerte houding en intensief 'scouten'.

In **Rotterdam** bijvoorbeeld zijn veel mensen actief, die vaak onderling geen/nauwelijks contact hebben. Om een beeld te krijgen van de mensen die een regionaal netwerk op willen bouwen zijn we 5 dagen in Rotterdam geweest en hebben daar samen met een wisselende groep mensen met ervaring met speelnatuur per auto en fiets tientallen locaties bezocht. O.a. ook de scholen die de laatste jaren in een campagne vergroend zijn.

Foto's gemaakt tijdens 5 dagen speelnatuuronderzoek in Rotterdam

Vervolgstappen

Eind april organiseren we een bijeenkomst in het midden van het land waar speelnatuurconsulenten (in sp ) uit 12 regio's voor zijn uitgenodigd. Het zal dan voornamelijk gaan om het uitwisselen van ervaringen (intervisie activiteiten), elkaar inspireren en samen kijken hoe we de regionale pagina's van de website het beste kunnen vullen en bijhouden en hoe we om willen gaan met blogs en sociale media.

Daarna gaan we verder om deze regio's (zowel digitaal als 'in het echt') nog beter op de kaart te krijgen, via coaching, cursussen en excursies (georganiseerd samen met de regio's).

Landelijk netwerk speelnatuur

Sinds 2001 organiseerden we vanuit Stichting Oase / netwerk Springzaad talrijke activiteiten op landelijke schaal (excursies, themadagen, cursussen, workshops). Het is heel zinvol gebleken dat professionals die betrokken zijn bij speelnatuur elkaar regelmatig kunnen ontmoeten, kennis en ervaringen uit kunnen wisselen en er ook nog steeds wat bij kunnen leren.

Doordat mensen elkaar kennen, kunnen ze ook gemakkelijker samenwerkingspartners zoeken. Dat is extra belangrijk omdat bij speelnatuur veel verschillende deskundigheden om de hoek komen kijken: pedagogen op allerlei niveaus (basisonderwijs, V.O., groen- en pedagogisch vakonderwijs, kinderopvang, speeltuinen), onderzoekers, kunstenaars, theatermakers en andere creatieve mensen, ontwerpers, ecologisch hoveniers, beheerders, projectbegeleiders, speelruimte- en groenambtenaren, beleidsmakers op deze werkerreinen etc.

Het netwerk Springzaad is in 2001 ontstaan vanuit Stichting Oase als initiatief van Kees Both (bestuurder stichting Oase), Marjan Margadant (op dat moment ook bestuurslid van Stichting Oase) en Willy Leufgen en Marianne van Lier. Het netwerk is sindsdien sterk gegroeid en daarmee ook de wens om via een **zelfstandige organisatie** een **breder** en **zichtbaarder** draagvlak te creëren voor speelnatuur.

Om de overgang van *een open netwerkgroep binnen Stichting Oase* naar *een zelfstandige organisatie* soepel te laten verlopen hebben we tijdens een bijeenkomst van actieve speelnatuurmensen op Kasteel Groeneveld (4 december 2012) de aanwezigen gevraagd wie tijd en energie heeft om samen met Erna van der Wiel (Staatsbosbeheer) en ons een **voorbereidingsgroep** te vormen, met als doelen:

- Gezamenlijk de visie en missie verder te ontwikkelen.
- Langzaam maar zeker de taken van het huidige Oase-secretariaat over te nemen, zoals website, nieuwsbrief, activiteiten organiseren/uitvoeren, ondersteunen regionale netwerken.
- Nieuwe projecten/activiteiten te bedenken en uit te voeren (gezamenlijk of in de beroepsgroep).
- Een nieuwe organisatievorm op te richten (wij denken nu aan een stichting met een bestuur, adviesraad en ambassadeurs), daarvoor statuten te maken en geschikte bestuurders te zoeken.

Leden voorbereidingsgroep zijn: Erna van der Wiel (speelbossen/Staatsbosbeheer), Heilien Tonckens (ontwerpster, zeer actief in Noord-Nederland), Marianne van Lier (Stichting Oase/netwerk Springzaad), Marjan Deurloo (regionaal consulent Noord-Veluwe), Marjan Wagenaar (Landschap Overijssel, medeauteur van Allemaal Spelen), Martin Hup (directeur natuurspeelplaats Het Woeste Westen), Mirjam Koedoot (vh Landschapsbeheer Nederland, mede-auteur Modder aan je broek, betrokken bij cursussen Hogeschool Larenstein en Natuurmonumenten), Nol Trum (directeur basisschool, NME-netwerk AGATOS, bouw duurzame school), Pjotr Timmerman (docent PABO/HAN, zowel lokaal als internationaal heel actief op dit gebied), Sigrun Lobst (vh Speeldernis, nu Speelnatuur Tiengemeten, Natuurmonumenten, ontwerpster), Willy Leufgen (Stichting Oase / Springzaad).

Deze groep is op 8 maart 2013 bij elkaar gekomen in Driebergen (gebouw Staatsbosbeheer), de volgende bijeenkomst is gepland op 13 mei a.s.

Samenwerking met andere organisaties die speelnatuur een warm hart toedragen

In 2012 hebben we, naast de prettige samenwerking in dit programma tussen Stichting Oase en Staatsbosbeheer, ook samengewerkt met o.a. NUSO (Nederlandse Unie van Speeltuin organisaties), IVN, NSGK/Speeltuinbende, Landschapsbeheer Nederland, Fonds 1818, Entente Florale, Hogeschool Larenstein en Duurzame PABO. Dit leverde o.a. ook 3 publicaties op: 'Groen Speelplezier' (NUSO), Modder aan je broek (Landschapsbeheer Nederland) en 'Allemaal spelen' (NSGK/Speeltuinbende). Zie voor beschrijvingen van deze publicaties <http://www.springzaad.nl/winkeltje> .

Activiteiten

Landelijke activiteiten in 2012 waren o.a. een tweedaagse excursie in West-Friesland en een studiedag over *waterkwaliteit* in Amsterdam 'Water voor later'. Naar aanleiding van deze studiedag is een werkgroep gestart over dit thema. Verder zijn we in 2012 gestart met de voorbereidingen van een symposium in Kasteel Groeneveld op 17 mei a.s.

Landelijk symposium 17 mei 2013

Bij de eerdergenoemde bijeenkomst op Kasteel Groeneveld (4.12.2012) hebben we ook gebrainstormd hoe we vorm en inhoud kunnen geven aan een **landelijke conferentie**, die ook plaats zal vinden op Kasteel Groeneveld op 17 mei 2013. Op deze conferentie willen we laten zien wat de afgelopen 10-15 jaar allemaal gebeurd en bereikt is op het gebied van speelnatuur. Er is best veel bereikt, dus dat mag wel gevierd worden! Maar het is ook goed als bij die bijeenkomst duidelijk wordt waar de 'witte vlekken' zijn, de onderwerpen die (extra) aandacht behoeven, zodat er steeds betere speelnatuur komt. En vooral ook dat we met elkaar zicht krijgen op de gewenste ontwikkelingen in de komende 10-15 jaar.

Erna van der Wiel, Hanneke van Vuure, Heilien Tonckens, Jeanette van der Meulen, Kees Both, Marianne van Lier, Marjan Wagenaar, Sigrun Lobst, Sophie Sliepen en Willy Leufgen maken deel uit van deze voorbereidingsgroep

Deze groep is op 28 januari bij elkaar gekomen in Driebergen (gebouw Staatsbosbeheer).

We werken nu aan de invulling van het programma (dagvoorzitter Roel van Raaij, lezingen door Roel van Raay en Springzaad), 3 workshopsronden à 5 workshops.

Foto's in januari gemaakt bij de voorbereiding voor het symposium in mei 2013 op kasteel Groeneveld

Internationaal netwerk speelnatuur

Met België (beter gezegd Vlaanderen) hebben we al van begin af aan intensieve banden en ook met andere West- en Midden-Europese landen bestaat sinds jaar en dag uitwisseling (we namen o.a. regelmatig deel aan studiedagen en symposia in Zwitserland, Duitsland en Engeland en vertelden daar over natuurlijk spelen in Nederland en in andere landen die we bezocht hebben). De situatie in Zwitserland, Duitsland en Engeland is ook al beschreven in ons boek *Vrij Spel voor Natuur en Kinderen* (uitgegeven in 2007). Andere mensen uit het Springzaadnetwerk zijn meer op Scandinavië gericht. Weer anderen meer op de VS en Canada.

Zoals gezegd is er altijd intensief contact geweest met Vlaamse speelnatuurcollega's en organisaties. Er is ook een Vlaamse afdeling van Springzaad. Met hen hebben wij uiteraard regelmatig contact. Samen met hen hebben we in september 2012 een tweedaagse excursie georganiseerd in Gent. Niet alleen om het Gentse groene speelweefsel te bekijken, maar ook om de onderlinge band tussen Nederland en Vlaanderen te verstevigen.

Foto's gemaakt tijdens de groene speelweefsel-excursie in Gent (B) (september 2012)

Groen speelweefsel is een concept dat in Vlaanderen verder ontwikkeld is dan in Nederland. Van hun ervaringen willen we graag leren. Daarom hebben we o.a. deelgenomen aan een symposium over dit thema in Hasselt (B).

In 2012 waren we uitgenodigd voor presentaties en workshops in Izmir (**Turkije**) en in Reykjavik (**IJsland**). Het ging daar met name om groene buitenruimten bij scholen en kinderopvang en het gebruik daarvan bij 'outdoor education'.

Foto's gemaakt tijdens de workshops en presentaties op de pedagogische faculteit in Izmir (april 2012).

Vorbereiding internationaal congres 2014

In september 2014 willen we een internationaal congres organiseren. Ter voorbereiding bezoeken we congressen van onze Europese partners. Hiermee krijgen we beter zicht op de thema's die in Europees verband spelen. We willen kort ingaan op het symposium in **Reykjavik** omdat daar naast lezingen/presentaties en workshops (sommigen daarvan echt heel praktisch: daadwerkelijk samen met de deelnemers speelnatuurelementen aanleggen bij een school), er ook ruim tijd was om als internationale 'teachers/trainers' elkaar beter te leren kennen en van elkaars ervaringen te leren. Het was bijzonder informeel, maar ook heel krachtig georganiseerd. Voor ons een prima voorbeeld voor het geplande internationale symposium in 2014 in Nederland.

Foto's gemaakt tijdens de workshops op het Speelnatuursymposium in IJsland (mei 2012)

Begin maart 2013 hebben we in Rome contact gehad met een Nederlandse museologe, die enthousiast is voor Springzaad en graag haar Italiaanse contacten aan wil spreken op samenwerking, bijvoorbeeld in Europees verband.

Samenwerking in Europees verband

We onderzoeken - om de internationale samenwerking op het gebied van speelnatuur een impuls te kunnen geven (ook na afloop van dit programma) - Europese subsidiemogelijkheden. De regeling over 'Lifelong learning' spreekt ons aan en we willen graag kijken of we gezamenlijk met partners in andere landen iets kunnen opzetten dat echt helpt bij de verdere uitwisseling van kennis en ideeën. Door onze positieve ervaringen van het afgelopen jaar staan Turkije en IJsland natuurlijk stevig op ons netvlies. Maar we willen ook verder kijken naar andere Europese landen. Op dit moment is men in Brussel bezig nieuwe plannen te ontwikkelen voor de komende 7 jaar. Het is nog niet zeker of de subsidieregeling 'Lifelong learning' voortgang zal vinden, en/of dat er wellicht andere mogelijkheden komen.

Tijdspad

2012: presentaties/workshops in Reykjavik en Izmir; onderzoeken subsidiemogelijkheden; contacten leggen in andere landen.

2013-2014: Contacten uitbreiden/verstevigen, ook in andere landen; aansluiting zoeken bij andere internationale organisaties voor speelnatuur en buitenschoolse educatie.

Programmavoorstel schrijven/uitvoeren (uitwisseling/kennisverspreiding).

Samengevat

Wij hebben het idee dat het programma, zowel regionaal / lokaal, landelijk als internationaal goed op schema ligt. We hebben meer uren gewerkt dan begroot (maar die niet allemaal doorgerekend, omdat we beseffen dat we binnen de totale begroting moeten blijven). Een financieel overzicht sturen we graag per 1.7.2013, omdat we dan een voorschot aan kunnen vragen waarmee we de kosten van het hele jaar 2013 kunnen dekken.

Namens het programmateam, Marianne van Lier

Texel, 27 maart 2013